Micsutka Fanni[1]

Mackinder Heartland-elmélete és a Koreai-félsziget geopolitikája a 21. században

A tanulmány Halford J. Mackinder klasszikus Heartland-elméletét, valamint Nicholas J. Spykman Rimland-koncepcióját vizsgálja a 21. századi Kelet-Ázsia biztonságpolitikai összefüggéseiben, különös tekintettel a Koreai-félsziget stratégiai helyzetére. Mackinder elmélete szerint a világpolitika alapvető törvényszerűségét a szárazföldi és a tengeri hatalmak rivalizálása határozza meg, amely dinamika napjainkban a Kína–USA-versengés formájában tér vissza. A tanulmány központi kutatási kérdése arra irányul, hogy a klasszikus geopolitikai modellek mennyiben képesek magyarázni a Koreai-félsziget modern biztonságpolitikai folyamatait a megváltozott technológiai és gazdasági környezetben. A kutatás módszertanilag elmélettörténeti és stratégiai elemző keretre épül, amelynek segítségével a tanulmány a Heartland–Rimland-logika korlátozott, de továbbra is hasznos alkalmazhatóságát vizsgálja. A tanulmány fő újdonságértéke annak bemutatása, hogy Dél-Korea – a hagyományos, passzív ütközőállami szerepkörből kitörve – aktív középhatalmi stratégiája, technológiai pótolhatatlansága és robusztus hadiipari exportja révén a Rimland stabilitásának autonóm alakítójává vált. Az elemzés rávilágít a „világsziget peremén" elhelyezkedő államok sajátos stratégiai dilemmáira a fokozódó nagyhatalmi polarizáció korában.

Kulcsszavak: *geopolitika, Heartland, Rimland, Koreai-félsziget, nagyhatalmi rivalizálás, középhatalmi stratégia, USA, Kína*

Mackinder's Heartland Theory and the Geopolitics of the Korean Peninsula in the 21st Century

This study examines Halford J. Mackinder's classic Heartland theory and Nicholas J. Spykman's Rimland concept within the context of 21st-century East Asian security policy, with a particular focus on the strategic position of the Korean Peninsula. According to Mackinder's theory, the fundamental law of world politics is defined by the rivalry between land and sea powers, a dynamic that resurfaces today in the form of the Sino-American competition. The central research question of this paper is to what extent classical geopolitical models can explain the contemporary security dynamics of the Korean Peninsula within a transformed technological and economic environment. Utilising a methodological framework of historical-theoretical and strategic policy analysis, the study explores the limited yet continuously useful applicability of the Heartland-Rimland logic. The main novelty and value of this analysis lie in demonstrating that South Korea, breaking away from its traditional role as a passive buffer state, has become an autonomous shaper of Rimland stability through its active middle-power strategy, technological indispensability, and robust defence industrial exports. The paper highlights the unique strategic dilemmas faced by states situated on the "rim of the World-Island" in an era of escalating great power polarisation.

[1] Micsutka Fanni az NKE HDI hallgatója. E-mail: micsutka.fanni@gmail.com

Keywords: *geopolitics, Heartland, Rimland, Korean Peninsula, great power rivalry, middle-power strategy, USA, China*

Bevezetés

Aki uralja a magterületet, az uralja a világot – szólt Halford J. Mackinder híres, 20. század eleji tézise. Ez a megközelítés a világpolitika *geográfiai tengelyére* utal, amelynél a magterület nem más, mint Eurázsia belső része, amely bőséges természeti erőforrásai és szárazföldi védhetősége miatt képes ellensúlyozni a tengeri hatalmak befolyását. Mindazonáltal a 21. század technológiai forradalma és a kiberhadviselés térnyerése látszólag visszaszorította a fizikai tér jelentőségét. Ugyanakkor a globális hatalmi gócpontoknak az európai síkságokról való áthelyeződése az indo-csendes-óceáni térségbe igazolja, hogy a klasszikus geopolitikai elméletek nem avultak el, csupán új dimenziókkal egészültek ki. Jelen tanulmány a geopolitikai gondolkodás fejlődéstörténetén keresztül vizsgálja a modern világrend egyik legkritikusabb pontját, a Koreai-félszigetet. A mackinderi Heartland és a spykmani Rimland koncepciójának feszültségvonalai mentén azt a kérdést járja körül, hogy miként értelmezhető újra a Heartland-elmélet a 21. századi kelet-ázsiai biztonságpolitikai kontextusban. A kutatás központi elemét Dél-Korea geopolitikai pozíciójának elemzése adja, különös tekintettel az ország rimlandi ütközőzónaként betöltött szerepére.

A Koreai-félsziget sajátos regionális helyzetét és történelmi sérülékenységét a koreai stratégiai kultúra hagyományosan a közismert metaforával írja le: *a bálnák harcában a garnélarák háta törik meg* (koreaiul: 고래 싸움에 새우 등 터진다, *gore sszáume szeu düng thodzsinda*). Ez a megközelítés hűen tükrözi a Koreai-félsziget történelmi traumatizáltságát, hiszen a múltban történt, nagy regionális összecsapások során – gondolva itt a kínai, orosz vagy japán nagybirodalmi ambíciókra, illetve a hidegháborús megosztottságra – Korea mindig az akaratán kívül vált a nagyhatalmi rivalizálás közvetlen áldozatává és felvonulási területévé. Dél-Korea esetében a 21. századra a földrajzi determináció kiegészült a globális ellátási láncokkal, a félvezetőgyártással, illetve a hadiipari innováció stratégiai fontosságával.[2] Az elemzés célja bemutatni, hogy Dél-Korea hogyan próbál meg az aktív középhatalmi stratégiával és tudatos önpozicionálással kitörni a történelmi ütközőzóna szerepéből, továbbá miként válik a félsziget stabilitása a globális hatalmi egyensúlynak az egyik legérzékenyebb indikátorává.

A tanulmány központi kutatási kérdése, hogy a klasszikus mackinderi Heartland- és a spykmani Rimland-koncepció mennyiben képes magyarázni a 21. századi Koreai-félsziget biztonságpolitikai dinamikáit a modern technológiai és nagyhatalmi versengés fényében. Módszertanilag a kutatás elmélettörténeti újraértelmezésre, a releváns nemzetközi szakirodalom kritikai áttekintésére, valamint kvantitatív stratégiai és szakpolitikai elemzésre épül, ezáltal vetve össze a klasszikus geopolitikai elméletek elvonatkoztatott téziseit a kortárs kelet-ázsiai biztonsági realitásokkal.

[2] Kim, Samuel S. (2006): *The Two Koreas and the Great Powers.* Cambridge: Cambridge University Press, 1–7.

Mackinder klasszikus geopolitikai elmélete és ennek kritikája, valamint újraértelmezése

Halford J. Mackinder brit földrajztudós és geopolitikai gondolkodó 1904-ben adta ki *A földrajz mint a történelem kulcsa* című művét, amely a kor egyik legmeghatározóbb geopolitikai elméletét tartalmazza, és amely a korszak nagyhatalmi gondolkodását alapvetően formálta. Mackinder szerint a 20. század elejére lezárult a felfedezések kora, és egy zárt globális politikai rendszer jött létre, amelyben a kontinensek belső és külső területei szoros kölcsönhatásba léptek egymással. Mackinder elemzésének a középpontjában Eurázsia óceánoktól elzárt, viszont szárazföldileg védhető és természeti erőforrásokban gazdag belső területe áll, amelyet *Heartlandnek,* azaz *magterületnek* nevezett el.[3] E dinamikát rögzítette axiómája: „Aki uralkodik Kelet-Európában, az uralja a magterületet, aki uralkodik a magterületen, az uralja a világszigetet, és aki uralja a világszigetet, az uralja az egész világot." Az elmélet alapvetően egy konfliktusvonalként jelent meg a tengeri hatalmak (thalasszokráciák, mint Nagy-Britannia vagy az USA) és a szárazföldi hatalmak (tellurokráciák, mint Oroszország vagy Kína) strukturális rivalizálása között, ahol a peremvidékek a feltartóztatási kísérletek elsődleges ütközőzónáivá válnak.[4]

Habár a Heartland-elméletet gyakran érte a földrajzi determinizmus vádja, a klasszikus geopolitikai gondolkodásban hamar megjelentek a különböző korrekciós és alternatív megközelítések.[5] Alfred Thayer Mahan amerikai tengernagy és stratégiai gondolkodó a tengeri hatalom abszolút jelentőségét hangsúlyozta, kifejtve, hogy a világóceánok (amelyeket úgy nevez, mint „nagy közös országutak") és a stratégiai tengeri szorosok feletti kontroll fontosabb és kifizetődőbb a kontinentális terjeszkedésnél. Innen vált ismertté a következő idézete: „Aki a tengert uralja, az uralja a világot."[6] Ezzel a tézissel vitatkozva alkotta meg Nicholas J. Spykman a második világháború idején a Rimland (peremvidék) elméletét. Spykman szerint a Heartland önmagában nehezen megközelíthető, zárt terület, a globális hegemónia valódi kulcsa pedig a magövezet körül elterülő, tengeri kijárattal és hatalmas gazdasági-emberi erőforrásokkal rendelkező peremvidék (Nyugat-Európa, Közel-Kelet, India és Kelet-Ázsia) ellenőrzése. Spykman tézise szerint: „Aki a Rimlandet kontrollálja, az uralja Eurázsiát. Aki Eurázsiát uralja, az a világ sorsát tartja a kezében."[7] Ez a megközelítés közvetlenül alapozta meg a hidegháborús amerikai feltartóztatási politikát a Szovjetunióval szemben, és analóg módon jelenik meg napjainkban az USA Kína-stratégiájában.

A 21. századi geopolitikai gondolkodás ugyanakkor már túllép a merev földrajzi térképeken, és integrálja a globalizáció, a gazdasági kölcsönös függőség, a technológiai innováció, valamint a kiber- és információs tér stratégiai dimenzióit. A hagyományos

---

3 Mackinder, Halford J. (1904): The Geographical Pivot of History. *The Geographical Journal,* 23(4), 421–437.

4 Boda Mihály (2023): *A háborús ideológiák története. A háború igazolása Nyugat-Európában és Magyarországon az ókortól a 20. század végéig.* Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 324–325.

5 Tuathail, Gearóid Ó (1996): *Critical Geopolitics.* Minneapolis: University of Minnesota Press, 44–86.

6 *Mahan's The Influence of Sea Power upon History: Securing International Markets in the 1890s*. [online]. Forrás: Office of the Historian [2025. 12. 01.].

7 Spykman, Nicholas J. (1942): *America's Strategy in World Politics. The United States and the Balance of Power.* New York: Harcourt, Brace & Company, 11–26.

területfogalom kiterjedt a kritikus technológiai infrastruktúrákra, mint például a félvezetőgyártó kapacitások, a tenger alatti adatkábelek, míg a nukleáris elrettentés és a kiberhadviselés részben átírta a természetes földrajzi akadályoknak a jelentőségét. Mackinder elmélete ma tehát nem dogmaként, hanem olyan történeti-elméleti referenciapontként alkalmazható, amely segít megérteni a szárazföldi és tengeri hatalmi logikák állandóságát a modern, technológiai alapú nagyhatalmi versengésben.

Kelet-Ázsia geopolitikai dinamikája a 21. században

A 21. századi nemzetközi rendszer egyik meghatározó strukturális folyamata az Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság közötti nagyhatalmi rivalizálás, amelynek egyik legfontosabb színtere Kelet-Ázsia és az indo-csendes-óceáni térség. Ez a versengés már nem csupán csak két állam közti regionális konfliktusok összessége, hanem a globális hatalmi hierarchia átalakulásának mélyebb és strukturálisabb megnyilvánulása is. A két állam eltérő geopolitikai karakterrel és stratégiai kultúrával rendelkezik, ami alapvetően meghatározza a rivalizálás jellegét.

A két nagyhatalom közti versengés egyik központi eleme Kína gazdasági felemelkedése, ami azt eredményezte, hogy a kelet-ázsiai térségben felemelkedő szuperhatalomként van jelen. Nyilván ez a továbbiakban hozzájárul ahhoz, hogy a térség országait már gazdaságilag is tudja támogatni. Ezáltal Kína erős gazdasági befolyást épített ki az USA szövetségeseinek a körében, ami elkerülhetetlenné teszi a Peking és Washington közötti feszültségek kiéleződését. Ez részben abból fakad, hogy az USA *status quo* hatalomként van jelen a térségben, vagyis közvetlen fenyegetésként éli meg pozíciójának gyengülését. Továbbá fontos megemlíteni, hogy mackinderi értelemben véve Kína szárazföldi hatalomként van jelen, amely törekszik arra, hogy egyre nagyobb befolyásra tegyen szert, valamint központi szereplővé váljon a nemzetközi színtéren is. Ha a Heartland-elméletben vizsgáljuk Kínát, akkor azt figyelhetjük meg, hogy a klasszikus földrajzi keretekbe nem illeszthető bele, mivel az ország inkább a keleti periférián helyezkedik el, mint magában a magövezetben. Viszont a kínai geopolitikai elemzők a Heartland-elméletet nem tudják elfogadni, mivel szerintük Kína maga a világ közepe, és számukra nem a földrajz játssza a főszerepet, hanem a politikai tényezők. Peking ezt az *Egy övezet, egy út* (Belt and Road Initiative, BRI) projekttel próbálja bizonyítani. Ez a kezdeményezés a Heartland és a Rimland infrastrukturális és gazdasági integrálását célozza meg, amivel aztán Kína a szárazföldi terjeszkedését politikai befolyásra fordíthatja át azon országokban, ahova ez a projekt eljut. Viszont a tellurokratikus hatalomkoncepció mellett fontos megemlíteni azt a tényt is, hogy a 21. századra ez a hatalmi terjeszkedés kiegészül egy határozottabb tengeri dimenzióval.[8] Itt érdemes megemlíteni Kína tengeri ambícióit is, amelyek központi eleme a dél-kínai-tengeri mesterséges katonai szigetek létrehozása, a haditengerészet gyors ütemű modernizációja, valamint a kritikus tengeri kereskedelmi útvonalak feletti ellenőrzés biztosítása. Ezek mind arra utalnak, hogy Peking tudatosan törekszik

[8] Horváth Levente (2022): *A kínai geopolitikai gondolkodás. „Egy övezet, egy út" kínai szemszögből.* Budapest: Pallas Athéné Könyvkiadó, 90–101.

a klasszikus szárazföldi korlátokon való túllépésre. Viszont az ország ezen fajta ambíciói és törekvései egyre nagyobb strukturális feszültséget hoznak létre Kelet-Ázsiában, mivel ezek közvetlenül ütköznek az USA által fenntartott tengeri renddel és szövetségi hálózatukkal.[9] Az amerikai geopolitikai szerep egyértelműen a thalasszokrácia elméletébe illeszthető be. Washington stratégiai gondolkodása évtizedek óta arra irányul, hogy megakadályozza egy domináns eurázsiai hatalom kialakulását, mivel egy ilyen erő képes lenne ellenőrzése alá vonni az amerikaiak számára kulcsfontosságú gazdasági és stratégiai térségeket.[10] Az USA ezen megközelítése szoros rokonságot mutat Spykman Rimland-elméletével, amely szerint a globális hatalmi verseny döntő színterét nem a kontinentális magterületek jelentik, hanem az akörül húzódó peremvidék válik majd kiemelkedően fontossá. Tehát ez alapján megállapítható, hogy napjainkban az indo-csendes-óceáni térségből alakul ki az új peremöv, ahol a globális kereskedelem, az energiaellátás és a technológiai láncok koncentrációja különös stratégiai jelentőséget ad a szövetségi rendszereknek.[11]

Ha ebben a struktúrában vizsgáljuk tovább a kelet-ázsiai térséget, akkor jól látszik, hogy Japán, Tajvan és Dél-Korea egyfajta ütközőzónaként jelenik meg a szárazföldi és a tengeri hatalmi logikák között. Ezek az országok nem pusztán passzív terepei a nagyhatalmi rivalizálásnak, hanem aktív szereplők is, mivel a saját biztonsági és gazdasági érdekeik mentén próbálnak manőverezni a strukturális kényszerek között. Az amerikai tengeri jelenlét egyik fő bástyája Japán, amely földrajzi elhelyezkedése miatt az úgynevezett első szigetlánc, ami központi szerepe miatt stratégiai előnyt biztosít az USA számára a Csendes-óceán nyugati térségének ellenőrzésében. Ezzel Japán az amerikai Rimland-stratégia egyik megkerülhetetlen alappillérévé vált. Ugyanakkor Tokió fokozatosan igyekszik növelni saját autonómiáját azáltal, hogy a regionális biztonságpolitika terén egyre aktívabb katonai szerepet vállal.[12] Tajvan geopolitikai jelentősége még élesebben jelenik meg a strukturális konfliktusokban. Miközben Peking számára a kínai egység és szuverenitás legfőbb szimbolikus középpontja, addig az USA számára egy olyan stratégiai láncszem az első szigetláncban, amely akadályozza Kína nyílt tengerre való kijutását. Mindemellett Tajvan helyzetét tovább fokozza az a tény, hogy a szigetország biztonságpolitikai, gazdasági és technológiai téren egyaránt kritikus szerepet játszik. Itt összpontosul a világ legfejlettebb félvezetőipara, ami a globális ellátási láncok nélkülözhetetlen alapjaként radikálisan növeli a térség stratégiai értékét.[13] Végül pedig a Koreai-félsziget, amelynek jelentősége történelmileg is a nagyhatalmi rivalizálásból fakad, hiszen ha jobban megvizsgáljuk ezt a területet, jól látszik, hogy hagyományosan a kínai befolyási övezethez tartozott, majd a Japán Császárság gyarmati fennhatósága alá került, végül pedig az amerikai–szovjet szembenállás egyik fő ázsiai frontvonala volt. Tehát a mai napig fennálló megosztottság nem csupán regionális konfliktus eredménye, hanem a globális ideológiai és biztonsági struktúra öröksége is. Strukturális értelemben a Koreai-félsziget egyszerre

[9] Mearsheimer, John J. (2001): The Future of the American Pacifier. *Foreign Affairs,* 80(5), 46–61.

[10] Brzezinski, Zbigniew (1997): *The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives.* New York: Basic Books, 30–48, 151–185.

[11] Ikenberry, G. John (2018): The End of Liberal International Order? *International Affairs,* 94(1), 7–23.

[12] Yoshihara, Toshi – Holmes, James R. (2018): *Red Star over the Pacific. China's Rise and the Challenge to U.S. Maritime Strategy.* Annapolis: Naval Institute Press, 216–265.

[13] Mearsheimer 2001: 50–52.

katonai, gazdasági és ideológiai frontvonallá is vált azáltal, hogy Észak-Korea nukleáris képességei az USA és szövetségesei számára közvetlen fenyegetést jelent, miközben Kína számára egy stratégiai pufferzónát biztosít a katonai jelenléttel szemben.[14] Ezzel ellentétben Dél-Korea a globális technológiai és gazdasági rendszer integrált szereplője, ami tovább erősíti a félsziget jelentőségét a 21. századi geopolitikai versenyben. Tehát elmondható, hogy ezek az országok a korábban vizsgált klasszikus geopolitikai elméleteknek az új, technológiai és gazdasági dimenzióival egészülnek ki, valamint ezek az ütközőzónák nemcsak a nagyhatalmi rivalizálás következményei, hanem aktív alakítói is.

A Koreai-félsziget mint a „világsziget peremén" elhelyezkedő stratégiai csomópont

A Koreai-félsziget már a történelem során is fontos volt geopolitikai szempontból a térségben, mivel földrajzi elhelyezkedéséből fakadóan ez egy átmeneti zóna Kelet-Ázsia szárazföldi és tengeri területei között. A térségbeli nagyhatalmak azért is akarták uralmuk alá vonni a félszigetet, mert az északi része közvetlenül a szárazföldön kapcsolódik a kelet-ázsiai kontinenshez, míg a déli és a keleti résznek a Japán-tengeren (a Dél-Koreában elfogadott megnevezés: *Keleti-tenger*) és a Kelet-kínai-tengeren keresztül kapcsolata van a csendes-óceáni térséggel. Tehát a félszigetnek ez a fajta elhelyezkedése határozta meg a legjobban a történelmét, mivel a Kínai Császárság számára kapcsolatot jelentett a nyílt óceáni részre, míg a Japán Császárság számára egy híd volt a kelet-ázsiai szárazföldi kontinenshez.[15] Vagyis a félsziget egyszerre volt híd és ütközőzóna a nagyhatalmak számára.

A modern korban viszont egy törésvonal választja ketté a félszigetet és határozza meg ideológiai és katonai nézetét. A 38. szélességi fok nem csupán két országot választ el, hanem két világrendet is. Északon a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK) helyezkedik el, amelynek közvetlen kapcsolata van Kínával és Oroszországgal, viszont az ország katonai jelenléte állandó fenyegetést jelent a térségre. Délen pedig a Koreai Köztársaság található, amelynek helyzete sajátos módon *de facto* szigetországként is értelmezhető azáltal, hogy északon hermetikusan el van zárva a kelet-ázsiai kontinens szárazföldi térségétől. Ebből következik az, hogy gazdasági prosperitása nagymértékben a tengeri kereskedelemtől függ, míg biztonságpolitikai stabilitását az USA-val 1953-ban megkötött védelmi szerződés garantálja. Ennek fényében Dél-Korea Washington szemszögéből tekintve egyfajta előretolt stratégiai támaszpontként is értelmezhető Kelet-Ázsiában. Ugyanakkor az ország legnagyobb kereskedelmi partnere Kína, ami állandó stratégiai óvatosságra kényszeríti Szöult és az ország politikai döntéshozóit. E kettősséget a szakirodalmi munkák gyakran „a bálnák és a garnélarák" hasonlattal illetik, amely arra utal, hogy a bálnák közti rivalizálás során a garnélarák páncélja sérülékennyé válhat és könnyen meg is törhet. Másképpen fogalmazva, Szöul biztonságpolitikai mozgástere a Washington–Peking-tengely mentén strukturálódik, és egy esetleges konfliktus esetén

[14] Ikenberry 2018: 10–12.
[15] Kissinger, Henry (2011): *On China.* New York: Penguin Press, 80–86.

Dél-Korea az elsők között szenvedheti el annak negatív következményeit.[16] Mindez arra ösztönzi az ország politikai döntéshozóit, hogy a *hedging* stratégiájával éljenek, vagyis középhatalom lévén teljes mértékben nem köteleződnek el egyik nagyhatalom mellett sem, hanem megpróbálnak egy egyensúlyozó politikát lefolytatni.[17] Akadnak olyan esetek, amikor a szöuli vezetés ezt a stratégiát nem veszi figyelembe, és inkább elmozdul az egyik vagy a másik nagyhatalom irányába. Erre jó példa az észak-koreai ballisztikus rakéták elhárítására telepített THAAD légvédelmi rakétarendszer, amit Kína ellenzett, mert úgy érezte, ezzel Dél-Korea őket is fenyegeti, így Peking válaszreakciója egy jelentős gazdasági nyomásgyakorlás volt, ami érintette a félsziget országának gazdaságát.[18]

A Koreai-félsziget 21. századi stratégiai jelentősége nemcsak földrajzi ütközőhelyzetéből, hanem Dél-Korea technológiai, hadiipari és szövetségpolitikai csomópontszerepéből fakad. Ha a klasszikus mackinderi geopolitikai elméleten keresztül vizsgáljuk meg a Koreai-félszigetet, azon belül is Dél-Koreát, akkor azt látjuk, hogy az ország nem a magterület részeként, hanem annak keleti peremvidékén helyezkedik el. Mackinder eredeti koncepciójában a globális hatalom kulcsa az eurázsiai belső területnek az ellenőrzésében rejlett, viszont a modern geopolitikai gondolkodásban a peremvidékeknek a szerepe egyre inkább felértékelődik, mivel Spykman szerint is itt dől el a szárazföldi és a tengeri hatalmak közötti globális egyensúly. Ebben az értelemben a Koreai-félsziget geopolitikai jelentősége nem saját, önálló hatalmi potenciáljából fakad, hanem abból a strukturális pozícióból, amelyet a világsziget peremén betölt. Vagyis egy átmeneti térként funkcionál, ahol a tengeri és a szárazföldi hatalmak stratégiai érdekei közvetlenül is metszik egymást. Dél-Korea ebben az értelemben véve a Heartland és a Spykman-féle geopolitikai elméleteknek az egyvelege, amelynek nem az az elsődleges feladata, hogy a globális hatalmi egyensúlyt eldöntse, hanem az, hogy ezt fenntartsa és stabilizálja. A félsziget déli része a tengeri hatalmak számára egy előretolt stratégiai bástyaként funkcionál, amely képes korlátozni a Heartlandhez kötődő nagyhatalmak, mint az Oroszország vagy épp Kína alkotta kontinentális blokknak a csendes-óceáni kijárását és dominanciáját, miközben biztosítja a tengeri kommunikációs útvonalak feletti ellenőrzést.[19] A Japán és Tajvan által alkotott rendszerbe Dél-Korea nemcsak földrajzi értelemben illeszkedik bele, hanem katonai és stratégiai értelemben is kulcsszereplővé válik a peremvidék védelmében. Viszont azáltal, hogy Dél-Korea a szövetségesei számára ellátja a „tengeri bástya" szerepét a félsziget déli részén, kétféle dinamika érvényesül az országban. Egyrészről szembe kell nézni egy Észak-Korea általi szárazföldi fenyegetéssel, az ország ugyanis a Heartland „meghosszabbított karjaként" és ütközőzónájaként van tartva azért, hogy az USA jelentős fegyveres erőit lekösse. Észak-Korea fennállása Kína és Oroszország számára nagyon jelentős, mivel mint pufferzóna helyezkedik el az amerikaiak által támogatott Dél-Korea és köztük. Peking mindig egyértelművé teszi a szomszédjai számára, hogy Észak-Koreát

[16] Park, Sungtae Jacky (2015): *The Korean Pivot and the Return of Great Power Politics in Northeast Asia.* Atlantic Council, 3–5.

[17] Walt, Stephen M. (1985): Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security,* 9(4), 3–43.

[18] Delury, John (2018): The Candlelight Mandate & Moon Jae-in's Inter-Korean Dilemma. *Joint U.S.–Korea Academic Studies,* 29, 52–63.

[19] Park, Jong-chul (2017): The Prospects for U.S.–DPRK Relations and U.S.–ROK Coordination on the North Korean Policy. *The Journal of East Asian Affairs,* 31(2), 1–32.

a saját biztonsági szférájának tekinti, és erre jó példa volt a már korábban is említett THAAD-rendszer telepítése elleni agresszív gazdasági fellépés.[20] A másik fontos tényező, hogy Dél-Korea számára fontos a tengeri összeköttetés, és ehhez meg is vannak a kulcsfontosságú kikötői, mint Incshon és Puszan, amelyek a globális kereskedelmi útvonalak csomópontjai. És ahogy Mahan elmélete is kimondja, a tengeri utak feletti kontroll egy alapvető feltétel a globális hatalomhoz, vagyis ha ezeket valaki elveszti, az egyenlő lenne a tengeri hatalmak végleges kiszorulásával az ázsiai szárazföld pereméről. Tehát megállapítható az a tény, hogy a 38. szélességi fok ebben az értelmezési keretben nem pusztán politikai vagy ideológiai határvonal, hanem a Heartland–Rimland-törésvonal egyik kelet-ázsiai manifesztációja is, amely máig meghatározza a félsziget biztonságpolitikai és stratégiai mozgásterét.

Dél-Koreának a japán megszállás és a koreai háború utáni időszakát a túlélés és az iránykeresés jellemezte, viszont a 21. századra az ország biztonságpolitikai nézeteit már nemcsak a túlélési ösztön vezérli, hanem egyre inkább a tudatos geopolitikai önpozicionálás is. Szöul most már nem a „földrajzi áldozat" szerepét akarja játszani, hanem inkább aktív formálójává akar válni a multipoláris rendnek, és ehhez mindent meg is tett az elmúlt évtizedben. Ahhoz, hogy a nagyhatalmak között meg tudja őrizni az autonómiáját, Dél-Korea két fő stratégiát alkalmaz. Az egyik ilyen a horizontális kapcsolatok kialakítása más országokkal. Victor Cha klasszikus elmélete szerint az ázsiai amerikai szövetségi hálózatot eredetileg egy aszimmetrikus *powerplay* (erőjáték) jellemezte, ahol Washington dominált a függő helyzetben lévő Szöul felett.[21] Viszont Dél-Korea mára sikeresen alakította át szerepét a rendszerben. A kétoldalú függőségből kilépve Szöul pozíciója felértékelődött, amit részben a többirányú diplomáciai kapcsolatainak köszönhet. Az utóbbi években Dél-Korea egyik új diplomáciai kapcsolati törekvése az önálló indo-csendes-óceáni stratégiája *(Strategy for a Free, Peaceful, and Prosperous Indo-Pacific Region),* amely az egykori konzervatív elnök, Jun Szogjol nevéhez köthető. Lényege, hogy Dél-Korea ezen doktrínán keresztül, a hagyományos Szöul–Washington-tengelyen túl, képes aktívan építeni a biztonsági és gazdasági kapcsolatait olyan országokkal, mint Ausztrália, India és a délkelet-ázsiai országok (ASEAN).[22] Ezzel párhuzamosan erősítve a peremvidék (Rimland) ellenálló képességét a szárazföldi terjeszkedéssel szemben. Ezt a szövetségpolitikai elköteleződést emelte globális szintre a történelmi jelentőségű 2023-as Camp David-i csúcstalálkozó, amely intézményesítette Dél-Korea–Japán–USA háromoldalú együttműködését, létrehozva egy olyan integrált védelmi és hírszerzési struktúrát Kelet-Ázsiában, amely közvetlenül ellensúlyozza a kontinentális magterület felől érkező nyomást.[23]

---

[20] Zhao, Tong: *China and South Korea's Path to Consensus on THAAD.* [online], 2016. 10. 13. Forrás: Carnegie Endowment for International Peace [2026. 06. 22.].

[21] Cha, Victor D. (2016): *Powerplay. The Origins of the American Alliance System in Asia.* Princeton–Oxford: Princeton University Press, 94–121.

[22] Lee, Shinae: *South Korea's First Indo-Pacific Strategy: Seoul's Strategic Narratives, Ambiguous Messages and Key Challenges.* [online], 2003. 03. 01. Forrás: The Sasakawa Peace Foundation [2026. 06. 23.].

[23] *The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea and the United States.* [online], 2023. 08. 19. Forrás: U.S. Embassy & Consulate in the Republic of Korea [2026. 06. 24.].

Végül az ország másik fő stratégiája nem másra, mint a funkcionális pótolhatatlanság tudatos megteremtésére épül, vagyis Dél-Korea a technológiai fölényével vált a globális ellátási lánc elengedhetetlen kulcsszereplőjévé. Ez a fajta technológiai és ipari kapacitás (különösen a globális félvezetőgyártás, az akkumulátortechnológia és az 5G infrastruktúra feletti ellenőrzés) egyfajta „technológiai pajzsként" működik. Ennek a pajzsnak azért van stratégiai jelentősége, mert a nagyhatalmak számára létfontosságú gazdasági és nemzetbiztonsági érdeket teremt Dél-Korea fizikai és politikai védelmében. A dél-koreai *high-tech* ipar megbénulása ugyanis azonnali globális ellátási és védelmi ipari válságot idézne elő a thalasszokratikus blokkban. Az ország által érzékelt kettős nagyhatalmi strukturális kényszerre Szöul egy adaptív stratégiával reagált, amely az egyensúlyozó politika *(hedging)* logikáját egyaránt magában foglalja.[24] Ennek központi eleme a hazai hadiipar hosszú távú fejlesztése, amely nem csupán gazdasági racionalitás mentén értelmezhető, hanem a stratégiai és geopolitikai autonómia növelésének egyik kulcsfontosságú eszközeként is szolgál. A védelmi ipari kapacitásoknak a kiépítése és bővítése lehetővé tette Dél-Korea számára, hogy csökkentse az USA-tól való katonai függését, miközben létrehozhatja a korszerű és hazai fejlesztésű eszközökre épülő haderőt. Ennek eredménye, hogy az ország mára fejlett tengeri flottával, vadászgép- és páncélos állománnyal, valamint saját fejlesztésű rakétarendszerekkel rendelkezik, amelyek révén a hagyományos elrettentés terén is önállóbbá vált. Továbbá a hadiipari kapacitások bővülése nemcsak az ország védelmét erősítette, hanem Dél-Koreát a globális fegyverexportőrök élmezőnyébe is emelte. Az ukrajnai háború kitörését követően a gyökeresen megváltozott fegyverpiaci dinamikákból és a nyugati védelmi kapacitásoknak a hiányosságaiból Dél-Korea rendkívül sikeresen profitált. Ennek legfényesebb bizonyítéka az a gigantikus, több milliárdos védelmi exportcsomag, amelyet Lengyelországgal kötöttek meg, beleértve K2 harckocsik, K9 önjáró lövegek és FA–50-es vadászgépek szállítását.[25] Ez az elképesztő exportkapacitás lehetővé tette, hogy a Rimland európai és ázsiai térségének más államait is ellássa csúcskategóriás hadtechnikával, amivel Szöul a saját diplomáciai és stratégiai súlyát jelentősen növelni tudta a globális geopolitikai térben. Tehát mindezek együttesen eredményezték, hogy Dél-Korea a védelmi piacon olyan „fülkés hatalommá" vált, amely képes csúcstechnológiáinak a tömeggyártására és annak gyors exportjára.

Tehát a Koreai-félsziget egyszerre híd a szárazföld és a tenger között, illetve stratégiai ütközőzóna is. Dél-Korea számára a geopolitikai túlélés az egyik legfontosabb záloga, hogy egyensúlyt tudjon tartani a szárazföldi Kína közelsége és az amerikaiak biztonsági garanciája között. Miközben a globális középhatalmi státuszát kihasználva a Rimland stabilitásának aktív fenntartójává válik.

[24] Jo, Seong-min: *Indirect Support: South Korean's Strategy in the Middle of US-Strategic Competition.* [online]. Forrás: Korea Institute for Maritime Strategy [2026. 06. 23.].

[25] Paszak, Paweł: *Poland and South Korea: The Emerging Strategic Partnership.* [online], 2022. 11. 14. Forrás: The Prospect Foundation [2026. 06. 25.].

Konklúzió

A tanulmányban megerősítést kap az a tény, hogy Halford J. Mackinder Heartland-elmélete a 21. században sem vált meghaladottá, hanem funkcionálisan átalakult, vagyis a klasszikus földrajzi determináció mellé betársultak a technológiai, ipari és ellátásilánc-alapú hatalmi dimenziók is. A Koreai-félsziget továbbra is a világsziget peremvidékének egyik legnagyobb stratégiai sűrűségű térsége, ahol a szárazföldi és a tengeri hatalmak közötti strukturális versengés halmozottan jelenik meg. Az elemzés rávilágít arra is, hogy Dél-Korea geopolitikai szerepe túlmutat a klasszikus ütközőállami kategórián. Mivel az elmúlt évtizedekben Szöul képes volt tudatosan fejleszteni a hadiiparát, a stratégiai technológiáit és az ellátási láncokat, ez lehetővé tette számára, hogy politikailag egyensúlyozni tudjon az USA és Kína között. Mindazonáltal ez a pozíció strukturálisan sérülékeny, mivel a Heartland–Rimland-határ területén fekvő államok esetében az autonómia nem egy állandó állapot, hanem egy folyamatosan fenntartandó stratégiai kapacitás.

A fenti elemzés három, a döntéshozatal szempontjából releváns következtetéshez vezet. Először fontos megemlíteni azt a tényt, hogy az USA számára Dél-Korea nem csupán regionális katonai támaszpont, hanem a Rimland technológiai stabilitásának egyik pillére. Ennek megfelelően Washington érdeke nem csupán a katonai elrettentés fenntartása, hanem a dél-koreai technológiai és ipari kapacitásoknak a védelme és integrálása a szövetségi struktúrákba. Másodszor pedig, Kína szempontjából vizsgálva, a Koreai-félsziget nem periferikus kérdés, hanem inkább a Heartland tengeri kijárataihoz kapcsolódó stratégiai zóna, ahol a technológiai és gazdasági befolyások legalább olyan fontosak, mint a katonai jelenlét. Vagyis Peking számára Szöul mozgástere egyszerre jelent kockázatot és lehetőséget a Rimland feletti versenyben. Végül pedig amit meg kell itt említeni, hogy Dél-Koreának nagyon fontos azt a következtetést levonni, hogy a geopolitikai elemzés nemzeti stratégiába való integrálása nem választás kérdése, hanem strukturális kényszer. A technológiai fölény, a hadiipari export és a partnerségek diverzifikálása ugyanis nem önálló szakpolitikai célok, hanem a földrajzi determináció hatásainak ellensúlyozására szolgáló eszközök.

Összességében megállapítható, hogy a mackinderi logika alapján a Koreai-félsziget stabilitása továbbra is a globális hatalmi egyensúly egyik indikátora. Amennyiben ez az egyensúly felborulna, az nemcsak regionális válságot okozna, hanem a Heartland–Rimland-viszonyrendszerben is sérülést és gyengülést eredményezhet, ami aztán maga után vonhatja azt a tényt is, hogy az addig meglévő viszonyrendszereket újra kell értelmezni. A félsziget ezért nemcsak a 21. századi geopolitikai verseny egyik terepe, hanem annak előrejelző zónája is, ahol a világrend átalakulásának iránya idő előtt kirajzolódhat.

Felhasznált irodalom

Boda Mihály (2023): *A háborús ideológiák története. A háború igazolása Nyugat-Európában és Magyarországon az ókortól a 20. század végéig.* Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. Online: https://doi.org/10.36250/01102_00

Brzezinski, Zbigniew (1997): *The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives.* New York: Basic Books.

Cha, Victor D. (2016): *Powerplay. The Origins of the American Alliance System in Asia.* Princeton–Oxford: Princeton University Press.

Delury, John (2018): The Candlelight Mandate & Moon Jae-in's Inter-Korean Dilemma. *Joint U.S.–Korea Academic Studies,* 29, 50–68. Online: https://keia.org/wp-content/uploads/2020/05/jukas_1.3_the_candlelight_mandate_moon.pdf

Horváth Levente (2022): *A kínai geopolitikai gondolkodás. „Egy övezet, egy út" kínai szemszögből.* Budapest: Pallas Athéné Könyvkiadó.

Ikenberry, G. John (2018): The End of Liberal International Order? *International Affairs,* 94(1), 7–23. Online: https://doi.org/10.1093/ia/iix241

Jo, Seong-min: *Indirect Support: South Korean's Strategy in the Middle of US-Strategic Competition.* [online], 2022. 09. 01. Forrás: Korea Institute for Maritime Strategy [2026. 06. 23.].

Kim, Samuel S. (2006): *The Two Koreas and the Great Powers.* Cambridge: Cambridge University Press.

Kissinger, Henry (2011): *On China.* New York: Penguin Press.

Lee, Shinae: *South Korea's First Indo-Pacific Strategy: Seoul's Strategic Narratives, Ambiguous Messages and Key Challenges.* [online], 2003. 03. 01. Forrás: The Sasakawa Peace Foundation [2026. 06. 23.].

Mackinder, Halford J. (1904): The Geographical Pivot of History. *The Geographical Journal,* 23(4), 421–437.

Mahan's The Influence of Sea Power upon History: Securing International Markets in the 1890s. [online]. Forrás: Office of the Historian [2025. 12. 01.].

Mearsheimer, John J. (2001): The Future of the American Pacifier. *Foreign Affairs,* 80(5), 46–61. Online: https://doi.org/10.2307/20050250

Park, Jong-chul (2017): The Prospects for U.S.–DPRK Relations and U.S.–ROK Coordination on the North Korean Policy. *The Journal of East Asian Affairs,* 31(2), 1–32. Online: http://www.inss.kr/upload/bbs/BBSA05/202010/F8167.pdf

Park, Sungtae Jacky (2015): *The Korean Pivot and the Return of Great Power Politics in Northeast Asia.* Atlantic Council. Online: https://www.files.ethz.ch/isn/195154/201521201_Korean_Pivot_web_replace_1123.pdf

Paszak, Paweł: *Poland and South Korea: The Emerging Strategic Partnership.* [online], 2022. 11. 14. Forrás: The Prospect Foundation [2026. 06. 25.].

Spykman, Nicholas J. (1942): *America's Strategy in World Politics. The United States and the Balance of Power.* New York: Harcourt, Brace & Company.

The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea and the United States. [online], 2023. 08. 19. Forrás: U.S. Embassy & Consulate in the Republic of Korea [2026. 06. 24.].

Tuathail, Gearóid Ó (1996): *Critical Geopolitics.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Walt, Stephen M. (1985): Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security,* 9(4), 3–43. Online: https://doi.org/10.2307/2538540

Yoshihara, Toshi – Holmes, James R. (2018): *Red Star over the Pacific. China's Rise and the Challenge to U.S. Maritime Strategy.* Annapolis: Naval Institute Press.

Zhao, Tong: *China and South Korea's Path to Consensus on THAAD.* [online], 2016. 10. 13. Forrás: Carnegie Endowment for International Peace [2026. 06. 22.].